

Η δημογραφική εξέλιξη στην Κέρκυρα και οι συνέπειες της.

Βάννα Πανδή-Αγαθοκλή
Δρ. χημικός ερευνήτρια

Διεύθυνση αλληλογραφίας:
Βάννα Πανδή-Αγαθοκλή
Δημητρίου Φαληρέως 21
18547 Νέο Φάληρο
Πειραιάς

Τηλέφωνα:
Νέου Φαλήρου: 210-4812594
Κέρκυρας: 26610-31364

Λέξεις κλειδιά :
Δημογραφική γήρανση, Συνέπειες της μετανάστευσης, Στατιστική θανάτων Κέρκυρας.

Περίληψη:

Κατά το χρονικό διάστημα 1940 – 1971 μετανάστευσε από την Κέρκυρα το 17,7% του πληθυσμού της. Επειδή ως μετανάστες έφευγαν τα άτομα νεαρών ηλικιών, με συνέπεια να μειωθούν και οι γεννήσεις, απέμεινε στο νησί ο γηρασμένος πληθυσμός. Συνέπεια ήταν να καταγραφούν στο νησί περισσότεροι θάνατοι από καρκίνους, ισχαιμική καρδιοπάθεια και νόσους των αγγείων του εγκεφάλου από ότι στον εθνικό μέσο όρο. Συμπερασματικά το πρόβλημα δεν ήταν επιδημιολογικό αλλά δημογραφικό.

Εισαγωγή

Σε επιστημονικό Συμπόσιο¹, το 1985, είχε καταγραφεί και ανακοινωθεί ο αριθμός των θανάτων από κακοήγη νεοπλάσματα σε όλους τους νομούς της χώρας, για ένδεκα έτη, από 1970 – 1980 και είχαν επισημανθεί οι δέκα νομοί με τις περισσότερες περιπτώσεις, υπολογισμένες ανά 100.000 κατοίκους. Οι ίδιοι νομοί είχαν την προτεραιότητα και στους θανάτους από ισχαιμική καρδιοπάθεια και άλλες νόσους καρδιάς, καθώς και στους θανάτους από νόσους αγγείων εγκεφάλου για το 1971.

Η Κέρκυρα το 1975 βρισκόταν στην έβδομη θέση θανάτων από κακοήγη νεοπλάσματα

το 1979	«	ένατη	«
το 1980	«	δέκατη	«

Λόγω της μεγάλης επίπτωσης των τριών αυτών νόσων, γεννήθηκε το ερώτημα μήπως το πρόβλημα δεν ήταν επιδημιολογικό αλλά δημογραφικό. Πράγματι η μελέτη των στατιστικών στοιχείων^{2,3,4} απέδειξε ότι οι εν λόγω νομοί είχαν και τα μεγαλύτερα ποσοστά γερασμένου πληθυσμού, καθώς και αρνητικής μετανάστευσης.

Η μετανάστευση είναι ένα κατεξοχήν σοβαρό πρόβλημα με ανυπολόγιστες επιπτώσεις στη ζωή του τόπου, που μελετάται από τη Δημογραφία. Η τελευταία έχει ως αντικείμενο τη μελέτη της διάρθρωσης των ανθρώπινων πληθυσμών (κατανομή τους κατά ηλικία, φύλο κ.λπ.) και της δυναμικής τους (γεννήσεις, θάνατοι, μεταναστευτικές κινήσεις). Βασικό αντικείμενό της δημογραφίας είναι απλώς η ποσοτική σπουδή των πληθυσμών. Κύριο μέλημά της είναι η στατιστική μελέτη ομάδων ανθρώπων με χρονικό σημείο αναφοράς το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον και αντικείμενο αναφοράς τα μεγέθη των εν λόγω ομάδων και τον ρυθμό ανάπτυξης ή μείωσής τους. Αυτό γίνεται μέσω της ανάλυσης πληθυσμιακών μεταβλητών, όπως είναι οι γεννήσεις, οι θάνατοι και η μετανάστευση, δεδομένου ότι αυτοί είναι οι θεμελιώδεις προσδιοριστικοί παράγοντες οποιουδήποτε πληθυσμού.

Στις μέρες μας λόγω της οικονομικής κρίσης που μαστιάζει τη χώρα παρακολουθούμε ανήσυχοι ένα κοινωνικό φαινόμενο, που είχε εξελιχθεί στην Ελλάδα πριν από κάποιες δεκαετίες, αυτό της μετανάστευσης του πληθυσμού μας προς ξένες χώρες, και πιο ειδικά της φυγής των νέων επιστημόνων.

Ιστορικά

Κατά τις αρχές του 18ου αιώνα η μετανάστευση από ευρωπαϊκές χώρες ήταν σχεδόν απαγορευμένη, λόγω του ότι εθεωρείτο ότι εξασθένιζε την οικονομική και στρατιωτική δύναμη της χώρας προέλευσης. Κατά τον ίδιο χρόνο, οι χώρες προορισμού και δη η Β. Αμερική, ενδιαφερόμενες για τον εποικισμό μεγάλων ακατοίκητων εκτάσεων και την καλλιέργειά τους, ελάβαιναν μέτρα ενισχυτικά για τη μετανάστευση. Από την πλευρά της η Ελλάδα είναι χώρα με μεγάλη μεταναστευτική παράδοση⁵. Κατά περιόδους τα μεταναστευτικά ρεύματα κατευθύνθηκαν σ' όλες σχεδόν τις Ηπείρους.

Κατά την προβιομηχανική δημογραφική περίοδο^{6,7}, που κράτησε περίπου έναν αιώνα (1828-1922), η φυσική κίνηση του ελληνικού πληθυσμού μοιάζει μ' εκείνη των σύγχρονων υπανάπτυκτων χωρών, με αρκετά υψηλή γεννητικότητα.

Η παλιννόστηση εκείνων που ζούσαν στο εξωτερικό ήταν πάντοτε κατώτερη από τη μετανάστευση, που από το 1840 κατευθύνεται προς τις παραδοσιακές χώρες, όπου ζούσαν πάντα Έλληνες, στις ελληνικές εμπορικές παροικίες της διασποράς, δηλ. στην ανατολική Μεσόγειο, Τουρκία, Αίγυπτο και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, Ρουμανία, Ρωσία κ.λπ.

Περίπου μέχρι πριν από τον 1^ο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918) οι Έλληνες μετανάστευαν ατομικά και ανοργάνωτα στις υπερπόντιες μακρινές χώρες.

Κατά τα πρώτα είκοσι χρόνια του 20ου αιώνα η υπερπόντια μετανάστευση από την Ελλάδα έλαβε ση-

μαντική έκταση, και εξαφάνισε λόγω του όγκου της την πατροπαράδοτη μετανάστευση του 19ου αιώνα, η οποία περιοριζόταν περισσότερο ή λιγότερο στη λεκάνη της Μεσογείου

Η ομαδική και οριστική υπερπόντια μετανάστευση 400.000 ατόμων από το 1900 ως το 1922, αποτελούσε εντελώς νέο φαινόμενο, τόσο από την άποψη των συνθηκών που το γέννησαν, όσο και από την άποψη των οικονομικών και των κοινωνιών στις οποίες εγκαθίσταντο οι νέοι μετανάστες⁸. Οι Έλληνες μετανάστες έφθναν εκεί πουλώντας την εργατική τους δύναμη, κυρίως ως ανειδίκευτοι εργάτες. Η φυγή αυτή είχε σαν συνέπεια να συγκλονίζει, να υποσκάπτει την υπόσταση του ελληνικού έθνους. Μα η απειλή αυτή δεν πραγματοποιήθηκε, κ' αυτό συνέβη διότι κάποιος ακούσιος φραγμός ήλθε να προστατεύσει τον Ελληνισμό. Πρόκειται για τον αμερικανικό νόμο του 1920, που είναι γνωστός σαν «νόμος των ποσοτώσεων», γιατί περιόρισε σε μικρά ποσοστά τη μετανάστευση.

Ο μεσοπόλεμος (1922-40), περίοδος πληθυσμιακής σταθερότητας και ανασυγκρότησης των δημογραφικών δυνάμεων, από το 1935 γίνεται μεταβατική περίοδος: πέρασμα από το παλιό καθεστώς της υψηλής γεννητικότητας και θνησιμότητας στο καθεστώς της μείωσης των γεννήσεων και των θανάτων.

Οπωσδήποτε, επί εκατό χρόνια, η επίδραση της μετανάστευσης στη γεννητικότητα ήταν πάντοτε αρνητική.

Η μετανάστευση προς τις υπερπόντιες χώρες σταματάει απότομα το 1922, ενώ η παλιννόστηση εντείνεται κάτω από την επίδραση της οικονομικής κρίσης των ετών 1929-1933.

Από το 1935 αρχίζει ο περιορισμός των γεννήσεων στις «ανώτερες» σε μόρφωση και εισοδήματα τάξεις και συνεχίζεται ως το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Η πείνα του 1940-41 και οι επεκτεινόμενες ως το 1950 απώλειες εξαιτίας του εμφύλιου πολέμου, μειώνουν ακόμα περισσότερο τη γεννητικότητα και το ρυθμό της πληθυσμιακής ανάπτυξης.

Η μεταπολεμική βελτίωση της γεννητικότητας, που γνώρισαν οι περισσότερες εμπόλεμες και μη χώρες, για την Ελλάδα υπήρξε χαμηλή και χρονικά περιορισμένη. Οφείλεται στο δεύτερο μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα της εικοσαετίας 1953-73, που παρέσυρε πάνω από ένα εκατομμύριο άτομα. Συγκεκριμένα, ύστερα από τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο το υπερπόντιο μεταναστευτικό ρεύμα βρήκε και πάλι την παλιά του ένταση. Άλλο κύμα μεταναστών, περί τους 250.000 Έλληνες, μετανάστευσαν στο διάστημα 1953-1964 πάλι προς τις υπερπόντιες χώρες και ιδιαίτερα προς την Αυστραλία. Παράλληλα, από το 1955 περίπου, όπου υπεγράφησαν διακρατικές συμβάσεις, εντάθηκε και η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση κυρίως σε Γαλλία, Βέλγιο και Γερμανία. Μέχρι το 1965 για την τελευταία είχαν αναχωρήσει 220.000 Έλληνες. Ο αριθμός όλων των καταγραφέντων μεταναστών προς

το εξωτερικό, από το 1961 μέχρι το 1971, ανέρχεται σε 850.000 άτομα⁹. Κατ' αυτή τη δεκαετία σημειώθηκε η δημογραφική κατάρρευση της ελληνικής υπαίθρου. Ο αγροτικός πληθυσμός ελαττώθηκε σε όλη την Ελλάδα, πλην του νομού Αττικής.

Τα αποτελέσματα αυτής της ομαδικής φυγής είναι ακόμα και μετά από 60 χρόνια αισθητά σε όλη τη χώρα, για κάποιους δε νομούς καταστροφικά.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και με αυξανόμενους ρυθμούς άρχισαν να επιστρέφουν στην Ελλάδα χιλιάδες μετανάστες, προπάντων από εκείνους που είχαν ακολουθήσει τα μεγάλα μεταπολεμικά μεταναστευτικά κύματα προς τη Δ. Ευρώπη. Μόνο στο διάστημα 1968-1977 επαναπατρίστηκαν 237.500 άτομα, από τα οποία τα μισά προέρχονταν από την Ομοσπονδιακή Γερμανία. Το 1974 το ποσοστό των παλιννοστίσεων έφτασε το αντίστοιχο των μεταναστεύσεων και τον επόμενο χρόνο το υπερκέρασε.

Το μεταναστευτικό ρεύμα από τη χώρα σταμάτησε το 1973 από τη διεθνή οικονομική κρίση και τη βελτίωση των μισθών και συνθηκών εργασίας στην Ελλάδα. Η παλιννόστηση όμως που επακολούθησε, μολοντί μείωσε σημαντικά τις δημογραφικές απώλειες, δεν ανέκοψε ουσιαστικά τη μείωση των γεννήσεων.

Η κατάρρευση της γεννητικότητας και η γήρανση, που την ακολουθεί, μαζί με τη μετανάστευση είναι το κυρίαρχο καθεστώς της μεταπολεμικής δημογραφίας.

Από άποψη ποιότητας η μετανάστευση αποδεκατίζει το έθνος από τις ακμαιότερες ηλικίες (από το 1959-1964 έφυγαν άνω των 300.000 νέοι ηλικίας 18-30 ετών πάνω σε σύνολο 430.000 μεταναστών)¹⁰.

Για τις επιπτώσεις της μετανάστευσης από την Ελλάδα υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις: Σαν θετικά θεωρούνται:

- α) ότι η μετανάστευση έλυσε, έστω και πρόσκαιρα, το πρόβλημα της ανεργίας και υποαπασχόλησης, που χαρακτήριζαν την Ελλάδα της μεταπολεμικής περιόδου.
- β) Οι μετανάστες με την αποστολή εμβασμάτων προς τους συγγενείς, που άφηναν πίσω, συνέβαλαν στην αύξηση των συναλλαγματικών αποθεμάτων και στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών.
- γ) Η μετανάστευση λειτούργησε εξομαλυντικά για την κρατούσα τάξη, γιατί το τμήμα του πληθυσμού, που πιεζόμενο από βιοτικά προβλήματα, ήταν πιθανό να διεκδικεί με διάφορους τρόπους τουλάχιστον εργασία, κατέφυγε στο εξωτερικό.

Ως αρνητική επίπτωση καταλογίζεται ότι η μετανάστευση αποστέρησε τη χώρα από ένα σημαντικό σε όγκο και ζωτικό σε σύνθεση τμήμα του πληθυσμού της. Οι αρνητικές επιδράσεις πάνω στην πληθυσμιακή εξέλιξη της χώρας ήταν περισσότερο έντονες στις αγροτικές και ακριτικές περιοχές. Σε μερικές μάλιστα ορεινές περιοχές η μετανάστευση οδήγησε στην κατάρρευση

της τοπικής οικονομίας (κυρίως της κτηνοτροφίας) και με τη σειρά της σε νέους εκπατρισμούς και στην τελική αποψίλωση του πληθυσμού ή και στην ολοκληρωτική σε μερικές περιπτώσεις ερήμωση χωριών και περιοχών. Η εικόνα αυτή, που χαρακτηρίζει αρκετές περιοχές της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Πελοποννήσου, θα παραμείνει για μεγάλα χρονικά διαστήματα μη αναστρέψιμη, ίσως και τελεσίδικη.

Παράλληλα με την πληθυσμιακή εξέλιξη η μετανάστευση επηρέασε αρνητικά τη σύνθεση του πληθυσμού κατά φύλο, γιατί στην περίοδο 1960-1970 απορρόφησε κυρίως άνδρες και την πυραμίδα ηλικιών, γιατί οι μετανάστες στο μεγαλύτερό τους ποσοστό ήταν ηλικίας 15-45 χρόνων. Αυτή η δημογραφική διαταραχή ευνοεί την υπογεννητικότητα και οδηγεί σε στασιμότητα, γεροντική σύνθεση του πληθυσμού, ερήμωση περιοχών. Για παράδειγμα, στην Πελοπόννησο και ιδίως στο νότιο τμήμα της εμφανίζονται υψηλά ποσοστά ηλικιωμένων, η δε Λακωνία κατέχει, από πλευράς πληθυσμιακής γηράνσεως, την πρώτη θέση.

Κατά καθιερωμένη αντίληψη¹¹ η δημογραφική αυτή γήρανση συγχέεται με την επιμήκυνση της ζωής των ατόμων εξ' αιτίας της μείωσης της θνησιμότητας. Σε επίσημα και ανεπίσημα δημοσιεύματα επαναλαμβάνεται πως αν η αναλογία των ηλικιωμένων αυξάνει αυτό συμβαίνει, γιατί οι άνθρωποι έγιναν μακροβιότεροι. Δεν υπάρχει αμφιβολία πως χάρη στην επιστημονική και κοινωνική πρόοδο ένας μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων φτάνει στα γεράματα. Αυτό όμως δεν θα έφερε καμιά αλλαγή στην αναλογία των γερόντων, αν δεν ελαττώνονταν οι γεννήσεις. Κατά συνέπεια, μοναδικό αίτιο γήρανσης του πληθυσμού υπό την συγκεκριμένη έννοια που αναφέραμε είναι η υπογεννητικότητα.

Συγκριτικά η Ιρλανδία έχασε ανάμεσα 1840 και 1914 το μισό πληθυσμό της και μετά από 60 χρόνια δεν είχε μπορέσει να συνέλθει.

Το αντιστάθμισμα από την παλιννόστηση επιτείνει τη δυσμενή πληθυσμιακή εξέλιξη λόγω επιστροφής των λιγότερο παραγωγικών ηλικιών.

Το βέβαιον είναι ότι η μετανάστευση οφείλεται σε κακή κοινωνική και οικονομική οργάνωση.

Εισροή μεταναστών

Μέχρι πρόσφατα η Ελλάδα ήταν κυρίως μια χώρα αποστολής μεταναστών και οι μεταναστευτικές εισροές ήταν περιορισμένες¹². Μια σύντομη ιστορική αναδρομή από τις αρχές του 20ού αιώνα αναδεικνύει ότι οι σημαντικότερες μεταναστευτικές εισροές αφορούν κυρίως την υποδοχή μεταναστών από τα Βαλκάνια λόγω των Βαλκανικών πολέμων και προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Αίγυπτο. Περίπου 1,4 εκατομμύρια Μικρασιάτες πρόσφυγες ήρθαν στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1920. Ειδικά για την Κέρκυρα, στα Αρχαία

του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών έχει καταχωρηθεί έρευνα του 1951, η οποία περιλαμβάνει κατάσταση ονοματεπώνυμων, ηλικίας, τόπου προέλευσης προσφύγων για τους συνοικισμούς Γαρίτσας, Αλυκών, Καρτεριών, Νέου Φρουρίου, Γηροκομείου και Πόλης. Στον νομό Κερκύρας, τον Οκτώβρη του 1951 υπήρχαν περίπου 223 οικογένειες προσφύγων, που συμπεριλάμβαναν 870 άτομα, εκ των οποίων οι 220 ήταν ενήλικοι άρρενες.

Ενα δεύτερο κύμα εξ 150.000 περίπου προσφύγων από την Κωνσταντινούπολη δέχτηκε η χώρα τη δεκαετία του 1950. Οι περισσότεροι πρόσφυγες ήταν ελληνικής καταγωγής, ενσωματώθηκαν σχετικά γρήγορα στην κοινωνία υποδοχής και άσκησαν θετική επίδραση στην οικονομία και το εμπόριο της Ελλάδας. Η περιορισμένη οικονομική ανάπτυξη της χώρας λειτουργούσε όμως ανασταλτικά για την προσέλκυση οικονομικών μεταναστών. Οι γεωπολιτικές μεταβολές του 1989 μετέτρεψαν γρήγορα την Ελλάδα σε χώρα υποδοχής μεταναστών από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, την πρώην Σοβιετική Ένωση και τον Τρίτο Κόσμο. Η κατακόρυφη και ξαφνική αύξηση της εισροής μεταναστών ήταν ένα φαινόμενο που βρήκε απροετοίμαστους τόσο την κυβέρνηση όσο και τους Έλληνες πολίτες. Στον πίνακα 1 φαίνεται η αύξηση των ξένων υπηκόων στα έτη των απογραφών¹³.

Από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία δεν έχουν δημοσιευθεί ακόμα τα αποτελέσματα της απογραφής του πληθυσμού του 2011. Γι' αυτό η ίδια μόνο εκτίμηση μπορεί να κάνει και θεωρεί ότι το 2009 το σύνολο του πληθυσμού της Ελλάδας θα ανερχόταν στα 11.282.751 άτομα. Ομως δημογραφικές μελέτες από ειδικούς⁷ που παρακολουθούν την πορεία της πληθυσμιακής εξέλιξης της Ελλάδας, προβλέπουν, υπό κάποιες προϋποθέσεις, μια μείωση του πληθυσμού που το 2050 θα φθάσει στα 8.120.000.

Για το 2005 υπολογίζεται ότι ο συνολικός αριθμός μεταναστών (περιλαμβανομένων των ομογενών) που ζούσαν στην Ελλάδα ανερχόταν σε 1,25 εκατομμύρια.

Ο αριθμός αυτός αγγίζει το 12% του συνολικού πληθυσμού.

Διαρροή επιστημονικού δυναμικού

Η διαρροή επιστημονικού δυναμικού δεν είναι νέο φαινόμενο¹⁴. Για την ακρίβεια, είναι τόσο παλιό όσο η επιστήμη. Για παράδειγμα, μέχρι το 300 π.Χ. το κέντρο προσέλκυσης επιστημόνων ήταν η Αθήνα, κυρίως λόγω της ύπαρξης της Ακαδημίας του Πλάτωνα (ιδρύθηκε το 388 π.Χ.) και του Λυκείου του Αριστοτέλη (ιδρύθηκε το 335 π.Χ.), που αποτέλεσαν ιστορικά τα πρώτα ιδρύματα μάθησης και έρευνας στην Ευρώπη για μακρύ χρονικό διάστημα. Ωστόσο, από το 300 π.Χ. περίπου, το κέντρο αυτό μετατοπίστηκε στην Αλεξάνδρεια, η οποία άρχισε να προσελκύει μεγάλο αριθμό επιστημόνων. Έτσι, εμφανίστηκε το φαινόμενο της διαρροής εγκεφάλων από την Ελλάδα στην Αλεξάνδρεια, υπογραμμίζοντας τον τρόπο με τον οποίο μεταβάλλεται η κατεύθυνση των ροών και αλλάζουν οι ρόλοι.

Το φαινόμενο της διαρροής επιστημονικού δυναμικού δεν είναι νέο ούτε για τη σύγχρονη Ελλάδα. Ενα πρώτο μεταναστευτικό κύμα εντοπίζεται χρονολογικά μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όταν ακαδημαϊκοί, καλλιτέχνες, μηχανικοί, αρχιτέκτονες και διάφοροι άλλοι διανοούμενοι εγκατέλειψαν τη χώρα συντελώντας έτσι και στην ανασυγκρότηση της κατεστραμμένης Ευρώπης.

Άλλοι ερευνητές τοποθετούν την απαρχή του φαινομένου της διαρροής επιστημονικού δυναμικού στα χρόνια του Εμφυλίου. Τότε εμφανίστηκε για πρώτη φορά μια ισχυρή τάση μη επιστροφής αυτών που πήγαιναν για σπουδές στο εξωτερικό. Η έκταση και η ένταση των πολιτικών διώξεων, η παρατεταμένη διάρκεια του Εμφυλίου και το συνακόλουθο αίσθημα ανασφάλειας, σε συνδυασμό με τις ευκαιρίες απασχόλησης, επιστημονικής και επαγγελματικής σταδιοδρομίας στις χώρες σπουδών, οδήγησε σε αρκετές περιπτώσεις στη μη επι-

Έτος	Πραγματικός πληθυσμός	Ξένοι υπήκοοι	Ξένοι υπήκοοι %
1951	7.632.801	30.751	0,4
1961	8.388.553	54.736	0,65
1971	8.859.641	92.568	1,04
1981	9.740.417	171.424	1,75
1991	10.259.900	167.276	1,63
2001	10.964.080	797.093	7,27

Πίνακας 1.

Πληθυσμός της Ελλάδας κατά υπηκοότητα στα έτη των απογραφών.

στροφή.

Ενα άλλο μεταναστευτικό κύμα σημειώθηκε κατά την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας 1967-74.

Για το 2008 εκτιμάται ότι η μετανάστευση πτυχιούχων αγγίζει όλους τους κλάδους, ενώ περισσότεροι από 3.000 Έλληνες εργάζονται ως καθηγητές σε αμερικανικά πανεπιστήμια και περίπου 5.000 ως ερευνητές ή καθηγητές σε πανεπιστήμια χωρών – μελών της ΕΕ.

Για το 2011 εκτιμήθηκε ότι εργάζονται στο εξωτερικό 110.000 – 135.000 Έλληνες πτυχιούχοι (ή 8,5 – 10,5% του συνόλου των πτυχιούχων που ζουν στην Ελλάδα).

Το φαινόμενο της διαρροής επιστημονικού δυναμικού δείχνει ότι παρόλο που ορισμένες χώρες, όπως η Ελλάδα, διαθέτουν σε επάρκεια ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, εντούτοις αδυνατούν να το αξιοποιήσουν για την ανάπτυξή τους. Συνέπεια της αδυναμίας τους είναι ότι το πολύτιμο αυτό δυναμικό οδηγείται στο να μεταναστεύει περιορίζοντας έτσι ακόμα περισσότερο τις προοπτικές ανάπτυξής τους. Στον αντίποδα, οι χώρες στις οποίες εγκαθίστανται αυτοί οι μετανάστες αποκομίζουν τεράστια οφέλη από την εισροή εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού, στην εκπαίδευση του οποίου δεν επένδυσαν οι ίδιες. Η διαρροή αυτή έχει χαρακτηριστεί ως «άδικη τεχνολογική βοήθεια» ή ως «αντίστροφη μεταφορά τεχνολογίας», με την έννοια ότι οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, αντί να είναι οι ωφελούμενες, είναι αυτές, οι οποίες προσφέρουν βοήθεια στις αναπτυγμένες.

Επιπτώσεις στην Κέρκυρα

Στον Πίνακα 2 παρατηρούμε ότι η Κέρκυρα με επιφάνεια 592,1 km², είχε αρνητική μεταβολή πληθυσμού για τις τρεις δεκαετίες 1940-1970.

Οπωσδήποτε όμως αυτή η συνολική μείωση του πληθυσμού κατά - 17,7%, που οφείλεται στη μετανάστευση από το νησί, δημιούργησε μια δημογραφική αναταραχή οι συνέπειες της οποίας φαίνονται πολύ καθαρά σε μια δημογραφική και επιδημιολογική έρευνα του νησιού από το 1971 έως το 2001 όπου υπάρχουν τα στατιστικά στοιχεία.

Σε απόλυτους αριθμούς η μετανάστευση στο εξωτερικό από το Νομό Κερκύρας έχει ως εξής:

Μεταναστεύσαντες 1956 – 1959	μέση ετήσια	181
1962		1.165
1965		3.003
1969		1.166
1971		636
1974		214
1975		190

Την δεκαετία 1961 – 1971 η Κέρκυρα είχε για τελευταία φορά αρνητική μεταβολή στον πληθυσμό της, χάνοντας το 8,7% του.

Στη συνέχεια η Κέρκυρα άρχισε να ανακάμπτει σχετικά γρήγορα, εν συγκρίσει με τα άλλα Ιόνια νησιά. Η κύρια αιτία της ανακοπής του μεταναστευτικού ρεύματος είναι η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη της Κέρκυρας

Έτος	Πληθυσμός	Κάτοικοι / km ²	ξένης υπηκ.	Αύξηση % μεταξύ
1940	111.548	188,39		
1940 εθν. μέσος όρος		56,5		
1951	105.414	178		1940-1951 = -5,5
1951 εθν. μέσος όρος		57,8		= 2,3
1961	101.770	171,87		1951-1961 = -3,45
1961 εθν. μέσος όρος		63,6		= 9,9
1971	92.932	156,9	1,19%	1961-1971 = -8,68
1971 εθν. μέσος όρος		66,5	1,22	= 4,5
1981	99.477	168	1,82	1971-1981 = 7
1981 εθν. μέσος όρος		73,8	1,85	= 11,1
1991	107.592	181,7	2,72%	1981-1991 = 8,15
1991 εθν. μέσος όρος		77,8	1,63	= 5,3
2001	111.975	189,1	8,37	1991-2001 = 4,07
2001 εθν. μέσος όρος		83,1	6,97	= 6
2004	118.802	200,64		2001-2004 = 6
2004 εθν. μέσος όρος		83,89		
2011	115.473	195		2004-2011 = 2,8
2011 εθν. μέσος όρος		82,95		

Πίνακας 2.

Μεταβολές του πληθυσμού της Κέρκυρας.

Έτος	Ετών 0-14 %	Ετών 60 -69 %	Ετών 70 -79 %
1971	23,7	11,66	7,28
1971 εθν. μέσος όρος	25,36	9	4,79
1981	22,03	10,77	8,60
1981 εθν. μέσος όρος	23,68	8,60	6,14
1991	18,11	12,19	7,28
1991 εθν. μέσος όρος	19	10,70	6,22
2001	14,63	11,75	9,91
2001 εθν. μέσος όρος	15,19	11,55	7,99

Πίνακας 3.*Ηλικιακές μεταβολές του πληθυσμού της Κέρκυρας.*

και η δημιουργία νέων απασχολήσεων τόσο στον τουριστικό τομέα όσο και σε άλλους κλάδους που έμμεσα εξαρτώνται από τον τουρισμό.

Ετσι κατά τη δεκαετία 1971 – 1981 παρατηρείται σταθερή αύξηση που φθάνει μέχρι το 7% , για να κορυφωθεί μέχρι το 8,2% το διάστημα 1981 – 1991. Κατ' αυτή τη δεκαετία άρχισε να μεγαλώνει και το ποσοστό του πληθυσμού ξένης υπηκοότητας, που ξεπέρασε αυτό του εθνικού μέσου όρου με 8,37% και ήρθε να καλύψει τα κενά που δημιούργησε η απουσία ελληνικών χεριών.

Η αύξηση του πληθυσμού της Κέρκυρας μεταξύ 1971 – 2001 είναι 19,52%, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων ξένης υπηκοότητας.

Ετσι μετά την Αττική και τη Θεσσαλονίκη είναι ο πιο πυκνοκατοικημένος νομός της Ελλάδος ανά km².

Η πληθυσμιακή εξέλιξη της Κέρκυρας, σύμφωνα με τις απογραφές των ετών 1971-2001, φαίνεται να υπολείπεται πάντα αυτής του εθνικού μέσου όρου της χώρας, ο οποίος από μόνος του θεωρείται μικρός. Πρώτη ένδειξη είναι η σταθερή μείωση του παιδικού πληθυσμού (0-14 ετών), που καταγράφεται με την πάροδο των ετών στον Πίνακα 3 από 23,7% το 1971 έως 14,63% το 2001 και ξεπερνάει αυτήν του εθνικού μέσου όρου.

Δεύτερη ένδειξη είναι η αύξηση του ποσοστού των ηλικιών 60-69 ετών από 11,66% σε 11,75% και των ηλικιών 70-79 ετών από 7,28% το 1971 έως 9,91% το 2001. Όλες δε οι τιμές είναι πάνω από τον εθνικό μέσο όρο.

Τρίτη απόδειξη είναι η αύξηση, συν τω χρόνω, των θανάτων από τις ομάδες των τριών ασθενειών στις οποίες είναι πιο επιρρεπή τα ηλικιωμένα άτομα: καρκίνους, καρδιοπάθειες και νόσους αγγείων του εγκεφάλου.

Στον Πίνακα 4 παρατηρούμε ότι το ποσοστό θανάτων από κακοήγη νεοπλασμάτα στην Κέρκυρα για το διάστημα 1971 – 1991 είναι πάντα υψηλότερο από του εθνικού μέσου όρου. Υπάρχει μόνο μια αντιστροφή των ρόλων για τη δεκαετία 2001– 2011.

Οι θάνατοι από ισχαιμική καρδιοπάθεια και άλλες νόσους καρδιάς είναι υψηλότεροι για τα 30 χρόνια από αυτούς του εθνικού μέσου όρου, μειώνονται όμως κατά το διάστημα 1991-2001, για να υπερβούν πάλι τον εθνικό μέσο όρο τη δεκαετία 2001-2011.

Όσον αφορά τους θανάτους από νόσους αγγείων του εγκεφάλου, είναι σταθερά περισσότεροι από αυτούς του εθνικού μέσου όρου για όλο το μελετηθέν χρονικό διάστημα.

Συμπεράσματα

Με την παρούσα έρευνα επιβεβαιώθηκαν τα ευρήματα του 1985. Η Κέρκυρα όπως και άλλοι νομοί της χώρας εξακολουθεί να υφίσταται τις αρνητικές συνέπειες της αποδημίας του πληθυσμού της σε προηγούμενες δεκαετίες που είναι τα υψηλά ποσοστά θανάτων από τις τρεις ασθένειες που πλήττουν κατά κύριο λόγο τις γεροντικές ηλικίες. Επιβεβαιώνεται και πάλι ότι το πρόβλημα δεν είναι επιδημιολογικό αλλά δημογραφικό.

Summary

"The demographic evolution in Corfu and its consequences"

Vanna Pandi – Agathokli

In the interval between 1940 – 1971, the 17,7% of population of Corfu has emigrated. As a consequence of the young age of the emigrants was to decrease the number of births. In the island has remained people of the eldest age, and as result of that was the increased number of deaths, because of cancer, ischemic heart disease, and other cerebral vascular diseases, among the average of the rest of Greece.

As a conclusion the problem was not epidemiological but demographic.

Έτος	Κακοήθη νεοπλ.	Ισχαιμ. Καρδιοπ.	Νόσοι αγγ. Εγκεφάλου
1956	71,14	140,39	130,91
1956 εθν. μέσος όρος	90,89	114,75	91,97
1961	101,2	154,26	135,59
1961 εθν. μέσος όρος	105,8	110,9	83,68
1971	147,41	206,6	167,86
1971 εθν. μέσος όρος	135,23	149,07	125,03
1981	185,7	251,95	275
1981 εθν. μέσος όρος	167,39	198,36	164,18
1991	211,9	290,9	236
1991 εθν. μέσος όρος	194,62	290,11	183,14
2001	208,8	276,3	226,86
2001 εθν. μέσος όρος	232,22	290,8	169,54
2004	248,31	303	195,28
2011	220,8	464	
2011 εθν. μέσος όρος	250	436,4	

Πίνακας 4.

Θάνατοι στην Κέρκυρα ανά 100.000 κατοίκους σε σχέση με αυτούς του εθνικού μέσου όρου.

Key-words

Demographic decreased births
Increased deaths

Βιβλιογραφία

- 1) Πανδή-Αγαθοκλή Β, «Η μεταπολεμική δημογραφική γήρανση στα Ιόνια νησιά και οι συνέπειές της». Πρακτικά Συμποσίου του Κέντρου Μελετών Ιονίου, Ζάκυνθος Οκτ. 1985.
- 2) Ε.Σ.Υ.Ε. Στατιστική της φυσικής κινήσεως του πληθυσμού της Ελλάδος των ετών 1970-1980.
- 3) Ε.Σ.Υ.Ε. Απογραφές πληθυσμού Ελλάδος 1971, 1981,1991,2001.
- 4) Στατιστική Επετηρίς της Ελλάδος 2008.
- 5) Κασιμάτη Κούλα «Μετανάστευση-Παλιννόστηση η προβληματική της δεύτερης γενιάς». Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984
- 6) Πολύζος Ν, «Σύντομο ιστορικό της ελληνικής μετανάστευσης» Εποχές Τεύχος 21 Ιαν 1965, σελ 11.
- 7) Πολύζος Ν, «Δημογραφική πρόκληση, Υπογεννητικότητα και γήρανση στην Ελλάδα». Ίδρυμα Αντιμετώπισης Δημογραφικού Προβλήματος. Β' Έκδοση, Αθήνα 1996.
- 8) Κιτροέφ Αλ,«Η υπερατλαντική μετανάστευση» Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα. Α' τόμος εκδ. Βιβλιόραμα.
- 9) Sivignon Michel «Η δημογραφική εξέλιξις της Ελλά-

- δος 1961-1971» Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών 13 Ιουλ.-Σεπτέμβ. 1972.
- 10) Ηλιού Ηλίας «Η μετανάστευση: Ευλογία ή κατάρα;» Εποχές Τεύχος 22 Φεβρ. 1965, σελ. 37.
- 11) Πολύζος Ν, «Κατακλισμός γερόντων και γενοκτόνα υπογεννητικότητα στη χώρα μας». Ο Οικονομικός Ταχυδρόμος Φ. 11 (1245) 16 Μαρτ. 1978.
- 12) Τριανταφυλλίδου Α, - Γρώπα Ρ, (επιμέλεια) «Η Μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη. Εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη. Αθήνα 2009.
- 13) Ρομπόλης Σ, «Η Μετανάστευση από και προς την Ελλάδα, Απολογισμοί και προοπτικές». Εκδ. Επίκεντρο Θεσσαλονίκη 2007.
- 14) Λαμπριανίδης Λ, «Επενδύοντας στη φυγή. Η διαρροή επιστημόνων από την Ελλάδα την εποχή της παγκοσμιοποίησης». Εκδ. Κριτική Επιστημονική Βιβλιοθήκη Αθήνα 2011.
- 15) Δελτίο εμποροβιομηχανικού επιμελητηρίου Κερκύρας, «Μετανάστευση» Έτος Α' τεύχος 1, σελ. 26, Ιαν - Δεκ. 1977.